

Tonja Jelen

**Tema smrti v slovenski sodobni poeziji: umiranje in doživljanje smrti
pesniškega jaza na primeru sedmih izbranih pesmi slovenskih avtoric in
avtorjev**

objavljeno v:

Darja Pavlič (ur.): *Slovenska poezija. Obdobja 40*. Ljubljana: Znanstvena založba
Filozofske fakultete, 2021.

<https://centerslo.si/simpozij-obdobja/zborniki/obdobja-40/>

© Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, 2021.

Obdobja (e-ISSN 2784-7152)

TEMA SMRTI V SLOVENSKI SODOBNI POEZIJI: UMIRANJE IN DOŽIVLJANJE SMRTI PESNIŠKEGA JAZA NA PRIMERU SEDMIH IZBRANIH PESMI SLOVENSКИH AVTORIC IN AVTORJEV

Tonja Jelen

Brezje pri Ločah
jelen.tonja@gmail.com

DOI:10.4312/Obdobja.40.169-175

Prispevek z različnih vidikov obravnava temo smrti v sodobni slovenski poeziji. Obravnavane pesmi govorijo o smrti predvsem z vidika doživljanja. Gre za smrt, ki prizadene lirski subjekt: (odraslega) otroka – sina, mater, partnerja, druge in opazovalke – zdravnice. Smrt se v pesmih zgodi predvsem zaradi bolezni (npr. rak, srčni zastoj). Eden izmed osrednjih motivov v pesmih pa je žalovanje, ki je skupni imenovalec večine prikazanih pesmi. Pogosti motivni drobci v pesmih so podobe telesa in delov telesa umrlega ter spremljanje umirajočega človeka.

smrt, podoba telesa, umiranje, žalovanje, intimna izpoved

The article studies the subject of death in modern Slovene poetry from different perspectives. The poems analysed deal with death in terms of experiencing. In these poems, death hurts adult children, mothers, partners, and others. Death in these poems occurs as a result of illness (such as cancer and cardiac arrest). One of the central motifs is grief, the common denominator of most of the poems presented. The central indicator in the poems is the image of the body and body parts of the deceased.

death, body image, dying, mourning, intimate confession

1 Uvod

Članek skuša pokazati temo smrti kot usihanje življenja oz. umiranje bližnjega ali bližnje kot soočenje s samo smrtjo oz. izgubo, ki jo doživlja lirski subjekt oz., pogosteje, lirski subjektka. Predmet obravnave so pesmi¹ Veronike Dintinjana, Tine Kozin, Borisa A. Novaka, Jane Putrle Srdić, Željka Perovića, Marije Švajncer in Maje Vidmar,² ki se kot subjekti³ soočajo z umiranjem in smrtjo svojih družinskih članov

1 Avtorji in avtorice so navedeni po abecednem vrstnem redu.

Gre za avtorice in avtorja, ki spadajo v sodobno slovensko poezijo. Prispevek se osredotoča na posamezne pesmi, ki so bile izbrane na podlagi skupnih imenovalcev, in to sta predvsem doživljanje lirskega subjekta ob umiranju bližnjega in podoba telesa umirajočega. Obravnavani avtorji se tudi drugače ukvarjajo s temo smrti v poeziji. Marija Švajncer se npr. ukvarja tudi z lastnim zavedanjem o odtokanju življenja zaradi svoje bolezni, in sicer v pesniški zbirki *Samogotovost* (Kulturni center Maribor, 2021).

2 Izbrala sem pesmi uveljavljenih in nagrajenih avtorjev ter tudi tistih, katerih pesniška govorica je mogoče manj znana, a vseeno pomembna.

3 Oz. lirske subjektke. V nadaljevanju se bom prilagajala spolu avtorja oz. avtorice, subjekta oz. subjektke.

(npr. s smrtjo očeta v pesmi *Slovo* Borisa A. Novaka, otroka v pesmi Maje Vidmar in življenjske sopotnice v pesmi Željka Perovića) in tudi znanih osebnostih (pesem Marije Švajncer). Smrt se zgodi zaradi bolezni, spontane prekinitve nosečnosti in nenadnega zastoja srca. Lahko je v neposrednem odnosu z lirskim subjektom, pri čemer gre za smrt družinskega člana oz. bližnjega, ali posrednim, v obravnavanem primeru je to množica oz. so to gledalci. Pomemben prikazan postopek je srečanje s smrtjo drugega, pri čemer je očitno žalovanje, ki ga lirski subjekt doživlja kot eno izmed težjih doživetij, ki se komurkoli zgodijo v življenju. Smrt drugega v analiziranih pesmih pomeni bolečino in izgubo.

Predstavljeni bodo motivi bolezni, staranja, izgube še nerojenega otroka in nenadne smrti. Poudarjen je motiv umiranja, pri čemer je osrednja pozornost namenjena podobi telesa umirajočega. Prav ta podoba telesa je v izbranih pesmih ena od pogosteje rabljenih pesniških figur. Telo in smrt sta neizogibno povezana: ne samo medicinsko in biološko, temveč tudi v poeziji. Prav tako bo prikazana nenadna, nepričakovana, a naravna smrt, pri čemer je govor predvsem o podobi telesa. Na koncu prispevka je prikazan tudi primer opazovanja in analiziranja lirskega subjekta, ki opazuje sežig neznanega pokojnika. V omenjenem primeru gre skorajda za študijsko analizo opazovalke-lirske subjektke.

Čeprav smrt velja za neizbežno in univerzalno, pa so obravnavane pesmi predvsem izraz intimne izpovedi in individualne zgodbe posameznikov. Smrt in življenje sta v pesmih izražena s pogosto rabo neposrednih besed in rečenic ter znanih primerjav, kot sta: pot – življenje, smrt – konec poti. Pesnice in pesniki v obravnavanih pesmih smrt doživljajo kot izgubo, bolečino in soočanje z bolečino, ko nekoga izgubijo.

2 Motiv umiranja

Umiranje je v štirih izbranih pesmih prikazano kot počasno biološko usihanje telesa. V navedenih primerih lirski subjekt govori o koncu svojega bližnjega. Po smrti ostanejo spomini, kot so skupni dogodki, ki so srečni in lepi, ali poslednji zapis, ki ostane lirskemu subjektu – s trdom napisano poslavljanje umirajoče na elektronski napravi. Smrt drugega že sama po sebi pomeni bolečino, med umiranjem je telo prikazano kot počasno in vedno bolj neodzivno, zatem pa človek omahne v smrt. Telo v evropskem prostoru ali kar zahodni kulturi velja za eno izmed pomembnejših podob, za kar skrbi velik del industrije (šport, farmacija, kozmetika, (lepotno) zdravstvo ipd.). Mlado in privlačno telo naj bi »vzdrževali in ohranjali« čim dlje časa, s tem pa bi tudi industriji omogočali nenehno dobičkarstvo. Slavljenje telesa in mladosti v današnji kulturi postaja za posameznika in posameznico čedalje bolj brutalno in neizprosno. Že sama oglaševalska industrija uporabnike in uporabnice na neposreden način opozarja na domnevne napake in pomanjkljivosti njihove zunanosti. Pa vendar, kot pravi Irena Novak Popov (2014: 153), »je dejstvo, da človek biva kot telo, je tako rekoč obsojen na življenje naravnega organizma, z njim omejen«. Prav ta obrat se največkrat zgodi z boleznijo in stopnjuje z umiranjem. Telo ni več zmožno delovati, kaj šele sama oseba kot celota in njen celostni organizem.

Opaziti pa je, da v izbranih pesmih ni najti razmerja med dušo in telesom umrlega, pomembno je predvsem ponazarjanje oz. upesnjevanje umirajočega telesa, ki se kaže z različni okrasnimi pridevniki (*staro, tresoče se*) telesa in njegovih delov, ter prostorov, v katerih se umirajoči človek nahaja (bolnišnica, onkološki oddelek, postelja). Motiv umiranja se kaže predvsem z nezmožnostjo delovanja delov telesa, kot so npr. roke, ali celotnega telesa. Doživljanje smrti je pomembno za lirski subjekt, pesnika, ki vse to spremlja in opazuje. Lirski subjekt v pesmih opazuje umrlega v bolnišnici oz. na bolniški postelji ali doma.

Jana Putrle Srdić (1975) v pesmi *Potovanje na konec noči* (Putrle Srdić 2019: 7–8) prikazuje umiranje opazovane osebe in žalovanje za njo. Pesem ne poteka linearno, tako da bi bila najprej umiranje in smrt, zatem pa žalovanje, temveč se že začne s kitico: »Zdelo se mi je, da bo prišlo / v obliki žalovanja ali izgube / ali neprekinjene ostre bolečine.« Pesem neposredno z naslovom in začetno kitico govori o smrti. V nadaljevanju pa avtorica poda umiranje osebe in z izmenjavanjem kitic govori o fizičnem propadanju telesa in dokončnem biološkem koncu ter doživljanju opazovanja umiranja in dokončnosti same smrti. Lahko rečemo, da ta izmeničnost vidikov kaže na psihološko stanje opazovalke, ki po eni strani doživlja stisko zaradi opazovanja umiranja kot smrti same. Pesem z besedami, kot so *žalovanje, izguba* in *ostra bolečina*, neposredno kaže na smrt. V drugi kitici avtorica uporabi znano primerjavo – življenje kot pot (in že v samem naslovu kot potovanje) – in pravi: »Pa vendar na poti do konca / ni dolgo ničesar.«

V pesmi je pomembna podoba telesa, ki počasi usiha in se spreminja v drugačno, vedno manj uporabno telo. Kaže se ranljivost, nanizane drobne podobe delov človeškega telesa asociirajo na neprijeten vonj in razkroj, saj telo počasi ničesar več ne izloča; verzi govori o vonju po starem urinu in kažejo vizualno podobo z rabo komparacije: telo kot mehko kuhano jajce. Mehko kuhano jajce grozi, da se bo vsak čas razlilo in da je z njim zato treba ravnati previdno. Vse se stopnjuje v potujitev, v kateri je telo umirajoče ženske videti kot ranjena žival na bolniški postelji v bolnišnici.

Minljivost in dokončnost sta v verzih, med katerima je v zbirki rdeč pomišljaj, prikazani kot dokončnost in smrt: »Telo še zadnjič zasije – sonce rumena sredica.« Prav ta barva in pomišljaj sta že skoraj kot ločnica med življenjem in smrtjo, ki pa sicer še ni nastopila. Pesem opominja na zadnje ohranjanje moči, ki jo telo še ima: »krčevito / oklepa stranice postelje / in krili pozno v noč.« Ohranjanje umirajoče z zadnjimi močmi je neposredno in ne prizanaša, tudi lirski subjektka postaja le nema, skorajda opazovalka in poslušalka dogajanja okoli sebe. Ponazoritev smrti je prikazana v naslednjih verzih: »jutranja neživa ura, / ko z glavo ob kovinski stranici / izmučena obvisi.« Zavest umirajočega je ponazorjena s sanjami, torej v tem primeru pozornost glede čustvovanja ni namenjena samo lirski subjektki. Spomin in sanje postajajo v zadnji kitici del dvojine, torej umirajoče oz. umrle in pesniškega jaza, saj se pesem sklene s spominom na preteklo skupno življenje in doživljanje. Spet se pojavi pot, *vajina pot*, kot pravi avtorica pesmi, torej skupno življenje, ki se je s smrtjo za zmeraj končalo.

Tina Kozin (1975) v nenaslovljeni pesmi iz zbirke *Nebo pod vodo* (Kozin 2020: 7), ki se začne z besedami »tvoje staro telo«, prav tako poudari pomen telesa med umiranjem. Tudi ta pesnica prikazuje telo kot nezmožno delovanja. Na koncu verzov ni ločil, uporabljena pa so znotraj verza, prav tako ni velikih začetnic. Avtorica doživlja krhkost in ranljivost umirajočega. Postopek potujitve je še bolj očiten; gre samo za telo in posamezne dele telesa, kot spomin na neko prejšnje obdobje so omenjene fotografije. Telo umirajočega je v pesničinih očeh staro in krhko, roke se tresejo in se ne morejo umiriti. Pesem nas prav zaradi te objektivne ponazoritve pretrese in nagovori, govori o nečem neizbežnem, a najbolj logičnem, saj umiranje povezujemo s starostjo. Pri tem bi poudarila, da je smrt še vseeno uganka in prinese bolečino; od tod tudi verjetno avtoričina distanca opazovanja in doživljanja umiranja bližnjega.

Željko Perović (1961) v pesmi *Zufi jet ter trbbre (tudi jaz tebe)*⁴ (Perović 2019: 51) prikazuje umiranje in smrt življenjske sopotnice. Pesniško zbirko je posvetil svoji ljubezni ter v pesmih izrazil doživljanje ob odhajanju in žalovanje. V pesmi je najprej upodobljen pogled skozi okno bolnišnične sobe, v kateri leži umirajoča.

Subjekt opisuje svoje obiske, ki niso omejeni ali določeni: »soba št. 5, v katero si lahko prišel, kadar si hotel«. Lirski subjekt že skorajda zlovesče ubeseduje druge »nasedle usode«, čeprav se sam spoprijema s svojo prihajajočo izgubo sopotnice. Zadnji obisk pomeni tudi spoznanje s poslednjim poskusom in upanjem, da bo bolnica preživela: »ko so ji skozi prsi odprli žilo, ker / drugje ni šlo, da bi morda ..., / da bi poskusili ...«. Tropičja z zamolki govorijo o nejevernosti, upanju, ki počasi postaja brezupno in vodi v agonijo. Neposredno izražanje z medicinskimi postopki jasno kaže na prizadevanje medicinskega osebja, da bi ohranilo človeško življenje, kar na žalost ni uspešno.

Pesem na pretresljiv način predstavi še zadnjo moč umirajoče, ki lirskemu subjektu pošlje SMS: »Zufi jet ter trbbre«, kar lirski subjekt prevede v »tudi jaz tebe«, kot je zapisano tudi v podnaslovu pesmi. V pesmi te besede lirski subjekt ponavlja, ko s prsti drsi čez ime umrle, izpisano na domačem naslovu. Prav ta neživost črk, navedena na tablici, je jasen prikaz nekoč živeče in kot zadnje sporočilo prikazuje še zadnje fizične sledi oz. zmogljivosti umirajoče, ki jih prebira ali se jih dotika subjekt.

Boris A. Novak (1953) v pesmi *Slovo*⁵ (Vovk, Zupan 2013: 17–18) predstavlja spomin na očeta od otroštva lirskega subjekta do njegove odraslosti in očetove bolezni. Lirski subjekt se kot otrok spominja svojega očeta, ki ga je s svojim zdravim telesom oz. rokami nosil med njegovo boleznijo in ga očetovsko miril: »Tvoja ramena, oče, so bila široka, / močnejša kot vročica«. Podoba močnega, a tudi milega očeta, ki je znal otroka pomiriti, se v odrasli dobi lirskega subjekta spremeni: »Ostale so ti le oči, na smrt široke. / (Pod njimi je koprnelo tvoje drobceno telo.) / Le še oči. In nežne, izklesane roke ...« Pesem z nagovarjanjem vse bolj neobgljenega in ranljivega umrlega prehaja v dialog med subjektom in mrtvim.

4 Ohranila sem oklepaj, kot je naveden v podnaslovu pesmi.

5 O umrlem očetu in spominu nanj avtor piše tudi v pesmi *Oče (Mojster nespečnosti)*, Novak 1995: 37).

Očetovo telo je sprva neomajno, z vidika otroka toliko bolj, nato se zaradi starosti in boleznih telo začne spreminjati, s čimer se prav tako spremeni odnos med očetom in sinom, ki zdaj sam skrbi za svojega bližnjega. Lirski subjekt je na mestu svojega očeta, saj ga nosi in mu pomaga ob njegovi bolezni in šibkosti, kot je oče nekoč subjektu. Pesem predstavlja cikel dveh življenjskih obdobij, in sicer lirskega subjekta in njegovega očeta. Pesniški jezik je neposreden, kar se kaže z besedami *slovo, smrt, umira, poslovila* in *bolan*.

V tem poglavju je podoba telesa pomemben vidik med umiranjem. Vsaka pesem na neposreden način kaže na nezmožnost premikanja delov telesa, umirajoči je v bolnišnični ali domači postelji, ob njem je lirski subjekt, ki ga obiskuje ali zanj skrbi. V analiziranih pesmih je predmet obravnave predvsem umirajoče telo.

3 Motiv nenadne smrti in z njo povezana podoba telesa

Marija Švajncer (1949) v pesmi *Telo* iz zbirke *Igralca. V spomin na Gašperja Tiča in Jerneja Šugmana* (Švajncer 2019: 18) najprej prikaže podobo zdravega telesa, ki deluje brezhibno. Podoba telesa je povezana z zavestjo, možgani in čustvi, vse je popolno. To je telo izjemnega igralca, ki ima svoje občudujoče občinstvo, kot je razvidno iz konceptualno postavljene zbirke, ki je posvečena slovenskima akademskima igralcema Gašperju Tiču (1973–2017) in Jerneju Šugmanu (1968–2017). Vendar v pesmi pride do preobrata. Iz biografskih podatkov in pesmi je razvidno, da pesem obravnava nenadno smrt, in to je srčni zastoj: »Potem pa se nekaj premakne, / nekje v žili ali kjerkoli že / in telesa ni več.«

Na začetku pesmi avtorica živeče telo primerja s strojem, aparatom, računalnikom iz mesa in krvi in pametnim telefonom, ob koncu pa zapiše: »meso je otožno mrtvo«, torej telo primerja z mesom. Marija Švajncer na distanciran, potujitveni način in z naštevanjem lastnosti opisuje delujoče človeško telo, ki naj bi se zvijalo kot guma in je lahko trdo kot kamen, skratka je popolno. Prav podoba igralca, njegovo telo in interpretacija besedila sta za razumevanje pesmi ključna. Vendar bralk in bralcev pesem ne nagovarja le z vidika igralca, pač pa jim daje vedeti, kako pomembno je zdravo in delujoče telo, ki lahko drugim daje ogromno. Pesem prikazuje vse dobre lastnosti telesa. Šele v zadnjih verzih je zaslutiti presenečenje, osuplost gledalcev, ki umrlega igralca ne bodo mogli več spremljati: »mi pa nemi in z rokami, / ki ne molijo in ne ploskajo«.

4 Motiv nerojenega otroka

Maja Vidmar (1961) je v pesmi *Polsin* (Vidmar 2005: 15) ubesedila vmesnost med smrtjo in življenjem sina, ki ga prepolovi z naslovom pesmi, torej *pol*. Motiv vmesnosti, ki je za avtorico zelo značilen v več pesniških zbirkah, se pojavi tudi v analizirani pesmi. Pesem se sooča s smrtjo še nerojenega otroka, vendar avtorica sprejemnike svoje poezije pušča v dvomih in nedokončnosti, ki je lažje dojemljiva kot konec življenja, ki se še niti ni rodilo in začelo v fizični zunanji obliki. Na neposreden način sta ponazorjena spontana prekinitve nosečnosti in rojstvo ter s tem meja med njima. Subjektka se čuti odgovorno kot mama, ki tega (nikoli rojenega) otroka, torej

med rojstvom in prekinitvijo nosečnosti, ohranja: »Med splavom / in rojstvom / ga držim.«

V nadaljevanju pesmi je mogoče izvedeti, da je ta dogodek minil in je že preteklost, subjektki pa se zdaj o tem samo sanja. Pesem je močno emotivna, otroštvo in materinstvo nista uresničeni.

V pesmi ima največjo moč prav doživljanje subjektke, ki nerojenega otroka oživlja s sanjami in spominom. Zadnji trije verzi pesmi na grozljiv način seznanjajo s krutostjo smrti; pesnica hrepeni po otroku ter pesnikuje o strašljivi moči in lakoti po umrlem otroku.

5 Motiv sežiga telesa in opazovanja le-tega

Precej objektivna, a hkrati tudi pretresljiva pesem na temo smrti med izbranimi pesmimi je *Obisk krematorija* (Vovk, Zupan 2013: 94–95). Veronika Dintinjana (1977) vstopa v poezijo kot lirski subjektka in hkrati zdravnica. Obravnavana pesem skorajda na neprizanesljiv, že skorajda objektivni način govori o sežigu pokojnikovega telesa: »med ognjem zaznam obliko okostja, / ki počasi izginja, se drobi, manjša, toplih barv, rdeče, bele / rjave in črne«. Prav tako je obravnavana pesem edina, ki na smrt opozarja kot na nekaj lepega in osvoboditev, tudi sam lirski subjekt bo v prihodnosti na tem mestu. Že naslov neobremenjeno združi obisk in krematorij. To nista ogled in študijska ura, pač pa kar obisk, med katerim se mora lirski subjekt povzpeti na prste, da lahko vidi, kaj se dogaja z mrtvim.

Velik pomen v pesmi ima podoba telesa in njegovih delov, kot so: okostje, medenica, rebra, trdi delci in pepel. Razčlenjevanje telesa je izraženo preprosto in neposredno. Veronika Dintinjana podobo mrtvega telesa, ki počasi gori, predstavi kot nekaj lepega, o tem govori estetsko in tudi spoštljivo. Upepelitev subjektka in njeni kolegi dojemajo kot najboljši možni način konca, vendar neposredno vseeno ne govorijo o smrti: »Nisem edina, ki misli, da je to najboljši način, / ogenj še vedno očiščuje, čeprav brez grmade / čeprav nismo pogani, čeprav se ogibamo / pogovora o smrti.« (prav tam: 94)

6 Sklep

Prispevek je predstavil sedem izbranih pesmi sodobnih slovenskih pesnikov in pesnic: Veronike Dintinjana, Tine Kozin, Borisa A. Novaka, Jane Putrle Srdić, Željka Perovića, Marije Švajncer in Maje Vidmar. Ob posameznih pesmih ugotavljam, da predstavljajo več vidikov, motivov in problematik, povezanih s temo smrti. V obravnavanih pesmih gre predvsem za umiranje bližnjega in v enem primeru znane osebe. Umiranje opazuje in doživlja zlasti lirski subjekt oz. subjektka in v enem primeru posredno, in sicer ob vesti o smrti, množica. Smrt se zgodi zaradi starosti, bolezni, nenadne zaustavitve srca in spontanega splava.

V vsakem primeru gre za nedorečen in neizbežen konec, ki na lirskem subjektu (prevladujejo subjektke) pusti čustvene posledice. Vsem pesmim je skupni imenovalec podoba telesa in telesnih delov umirajočega, ki se vedno manj odzivajo. Vsaka od pesmi namreč omenja telo in njegove dele oz. okončine in organe. Pri pesmi *Polsin*

Maje Vidmar gre za motiv splava, ki se motiva telesa nerojenega otroka sicer loteva na posreden način. Drugod so motivi telesa predstavljeni neposredno kot vedno manj odzivni in fleksibilni, ki počasi usihajo in prenehajo delovati. Pesem Veronike Dintinjana *Obisk krematorija* opisuje postopek upepeljevanja mrtvega telesa. Jezik v pesmih je neposreden.

Pomembno vlogo ima doživljanje in čustvovanje lirskega subjekta, ki na intimni ravni doživlja smrt bližnjega ali znane osebnosti. Smrt lirski subjekt oz. subjektko prizadene tako neposredno, z vidika osebnega, sorodstvenega razmerja, kot posredno, z vidika občinstva. Smrt je v obravnavanih pesmih prikazana kot individualna zgodba, ki predvsem subjektu oz. subjektki pusti poseben, neizbežen spomin. Spremljanje umiranja in smrti subjektovega bližnjega ali znane osebe je za pesniški jaz, ki vse to opazuje, kot je razvidno iz posamičnih pesmi, pomembna tema v sodobni slovenski poeziji. Razumeti je, da je soočanje s smrtjo za pesniški jaz oz. svojca težka preizkušnja, prav tako tudi spremljanje umiranja in umirajočega, in je to eno izmed težjih in pretresljivih doživetij.

Viri in literatura

KOZIN, Tina, 2020: *Nebo pod vodo*. Maribor: Založba Litera.

NOVAK POPOV, Irena, 2014: *Sodobne pesniške podobe telesa. Novi sprehodi po slovenski poeziji*.

Ljubljana: Zveza društev Slavistično društvo Slovenije (Slavistična knjižica, 19).

PEROVIČ, Željko, 2019: *Vzgitanka (nizko pod obzorjem)*. Maribor: Založba Pivec.

PUTRLE SRDIĆ, Jana, 2019: *Oko očesu vrana*. Ljubljana: Center za slovensko književnost (Aleph, 194).

ŠVAJNCER, Marija, 2019: *Igralca. V spomin na Gašperja Tiča in Jerneja Šugmana*. Maribor: Kulturni center Maribor.

VIDMAR, Maja, 2005: *Prisotnost*. Ljubljana: Center za slovensko književnost.

VOVK, Urban, ZUPAN, Uroš (ur.), 2013: *75 pesmi od Dekleve do Peratove*. Maribor: Založba Litera.